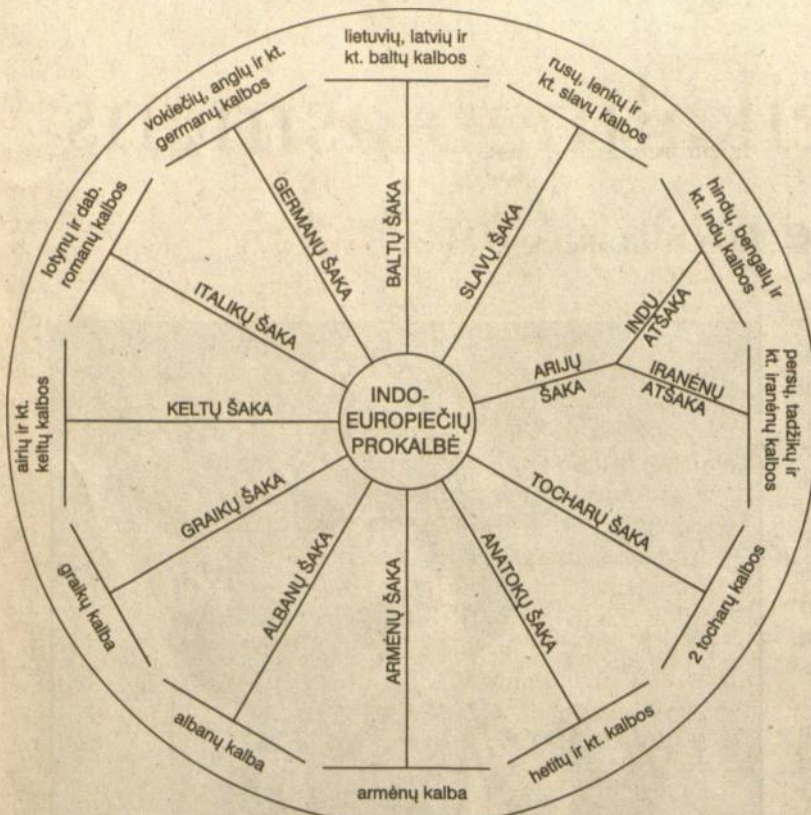

1 pav. Indoeuropiečių kalbų schema.

2 pav. Baltiškos kilmės upių ir ežerų vardų paplitimas: a. — plotas, kuriame gausu baltiškų vandenvardžių; b. plotas, kuriame jų nedaug ir dalis abejotini.

3 pav. Finų kilmės vandenvardžių paplitimas Lietuvos Respublikoje.

Lietuvių kilmės mįslę įmenant

ZIGMAS ZINKEVIČIUS

Lingvistas, habilituotas daktaras, pensininkas, buvęs Vilniaus ir Vytauto Didžiojo universitetu profesorius, per 1,000 mokslinių ir mokslo populiarinimo publikacijų, iš jų daugiau negu 30 monografijų (ir šešiatomės *Lietuvių kalbos istorijos*) autorius. Mokslinių interesų sfera — lietuvių dialektologija, kalbos istorija, baltistika, indoeuropeistika.

Lietuvių etnogenezės problemoms nagrinėti yra skirtos autoriaus knygos *Lietuvių kalbos kilmė* (Vilnius, 1984 m.), *Lietuvių tautos kilmė* (Vilnius, 2005 m.) ir kartu su archeologu Aleksiejumi Luchtanu ir antropologu Gintautu Česniu parengta dabar leidžiama knyga *Iš kur mes kilę*, taip pat daugybė straipsnių. Toliau dirbant šia kryptimi, buvo prieita prie naujų išvadų, papildančių ankstesnius teiginius ir leidžiančių daryti reikšmingus apibendrinimus. Svarbiausi iš jų apibendrinimų bus čia trumpai išdėstyti, suprantama, pateikiant juos plačiau iš ankčiau žinomų duomenų kontekste. Daugiausia tai istorinės (diachroninės) kalbotyros ir archeologijos bei antropologijos faktų derinimo būdu pasiekti rezultatai. Jie leidžia tiksliau apibrėžti lietuvių, kaip atskiro etnoso, susidarymo chronologinius rėmus ir nustatyti to etnoso plotą, ypač rytinę ribą pradinio formavimosi etapu.

Tautos kilmė susijusi su jos vartojamos kalbos atsiradimu. Ypač tai svarbu aiškinant lietuvių kilmę, nes mūsų protėviai kaip tauta niekuomet nėra savo kalbos pakeitę kita kalba. Tuo būdu išaiškinus lietuvių kalbos kilmę, tuo pačiu iš esmės išaiškinama ir mūsų tautos kilmė. Nėra abejonės, kad lietuvių kalba priklauso didžiulei indoeuropiečių kalbų šeimai. Kilo iš tos šeimos baltų šakos. Istoriniai duomenys apie senuosius baltus yra vėlyvi,

tariamus baltų klajojimus po tolimus kraštus, kurių metu, žinoma, būtų buvęs neišvengiamas kalbinis mišinimas, turėjęs sukelti sparcią kalbos raidą, ko iš tikrųjų nebuvo. Jau vien dėl to tokio pobūdžio hipotezės reikia atmeti kaip klaidingas. Jos trumpai aptartos knygoje *Istorijos iškraipymai* (pav. 2).

Daugiausia tada baltai kontaktavo ir maišėsi su finais, kurių kilmės vandenvardžių daugėja einant iš pietų į šiaurę. Dabartinėje Lietuvos teritorijoje jų visai nedaug. Čia finų įtaka turėjo būti menka.

Apie I tūkstantmečio prieš Kristų vidurį išryškėjo skirtumai tarp vadinamųjų vakarinių ir rytinių baltų, kaip juos supranta baltistikos mokslas. Lietuvių kalba ir tauta kilo iš rytinių baltų, kurių šiaurinė dalis maždaug po tūkstantčio metų, t.y. apie I tūkstantmečio po Kristaus vidurį, ėmė toli nuo pietinės dalies, išlaikiusios senąją būklę. Tai lėmė finų substratas, nes šiaurėje baltai buvo pasistūmę į plotą, kuriame vyravo finai, pereinantys prie baltų kalbos. Nutolusioje nuo kitų baltų šiaurinėje dalyje ilgainiai išsirutulioję istorinius laikus pasiekusios gentys: kurliai (manoma, anksčiau buvę vakarų baltai), žiemgaliai, sėliai, latgaliai. Čia ilgainiai susiformavo latvių kalba ir tauta (plačiau žr. pav. 3).

Pietinė rytų baltų dalis, išlaikiusi senąją padėtį, davė pradžią lietuvių kalbai ir tautai. Schema tai galima pavaizduoti taip:

Kada šiaurinė rytų baltų dalis nutolo nuo pietinės, taigi nuo kada turėjo atsirasti ryškesnis skirtumas tarp lietuvių ir latvių protėvių kalbų, nustatyti nelengva. Sprendžiant iš kitų indoeuropiečių kalbų atsiradimo santykinės chronologijos ir pačių baltų kalbų garsinės sistemos raidos, jau nuo Kazimiero Būgos laikų linkstama manyti, kad tai turėjo atsi-

tikti ne anksčiau kaip VII a. po Kr., (pav. 4). Tokį datavimą iš esmės patvirtina ir pastarųjų laikų apskaičiavimai vadinamuoju glotochronologijos metodu, atlikti Vinco Urbutio (pav. 5), pagal kuriuos tai įvyko VII a. viduryje ar net truputį anksčiau.

Taigi tuo metu turėjo nuo kitų rytų baltų atsiskirti latvių protėviai. Lietuvių protėvių kalba, kilusi iš rytų baltų pietinės dalies, tada iš esmės nepakito, liko kokia buvusi. Taigi jos pradžią reikia nukelti į dar senesnius laikus. Svarbų tą laiką tiksliau nustatyti, t.y. išaiškinti, kada susidarė kalbinis vienetas, kuris davė pradžią lietuvių protėvių kalbai ir tautai. Remiantis vandenvardžių studijomis ir kitais istorinės kalbotyros duomenimis to padaryti, matyt, neįmanoma. Bent nepavyko pasiekti apčiuopiamų rezultatų. Dėl to tenka pasinaudoti archeologų tyrimais, juolab kad archeologai turi tiksliau negu kalbininkai datavimo metodus.

Archeologai tvirtina, kad nuo V amžiaus antrosios pusės, taigi maždaug du šimtmečius iki šiaurinės rytų baltų dalies atsiskyrimo, jau buvo susiklosčiusi gana vieninga, pasakytume, monolitinė būsimoji lietuviška kultūra, kuri tęsiasi iki mūsų dienų (Aleksiejaus Luchtano duomenys). Tos senosios pralietuviškos kultūros užuomazgų archeologai aptinka maždaug nuo II–III šimtmečių (A. Luchtanas). Ši išvada gražiai derinasi su kalbininkų konstatuota labai sena slaviško Lietuvos pavadinimo *Litva* kilme. Šio pavadinimo balsis *i* rodo vardą patekusį į slavų kalbą dar tuomet, kada slavai tebeturėjo dvibalsį *ei* arba, galbūt, tai atsitiko dvibalsio vienabalsėjimo epochoje. Taigi žodžio *Lietuva* (tarto **Leituva* **L-tuva*) būta jau prieš latvių protėvių atsiskyrimą.

Labai svarbu nustatyti, kurioje teritorijoje buvo išplitusi

toji archeologinė kultūra, kuri davė pradžią lietuvių tautai. Vakaruose jos ribos maždaug aiškios: siekė kurlius, šiauriau — žiemgalius, o pietvakariuose — prūsus bei jotvingius (plačiau žr. pav. 6). Ribos su šiomis baltų gentimis nustatomos daugiausia pasinaudojant įvairių vietovardžių, daugiausia gyvenviečių pavadinimų ir giminiškų gentinių kalbų liekanų studijomis. Tai padaryti nesunku, nes mes apie tas kalbas ši bei tą žinome. Kalbininkų išvada iš esmės patvirtina archeologai.

Tačiau nustatyti pralietuviškos kultūros rytinę ribą yra daug sunkiau. Kalbos duomenų panaudoti neįmanoma, nes mes nieko nežinome apie toliau į rytus nuo lietuvių ploto buvusio baltų etnoso kalbos ypatybes. Tenka remtis vien archeologų duomenimis. Bet ir archeologai tos teritorijos dar nėra gerai ištyrę, išskyrus vakarinę Gudijos (vartojamas šis pavadinimas, nes *Baltarusija* — anachronizmas, žr. pav. 7) dalį arčiau Lietuvos, ypač Nemuno ir Neris aukštųjų regionų.

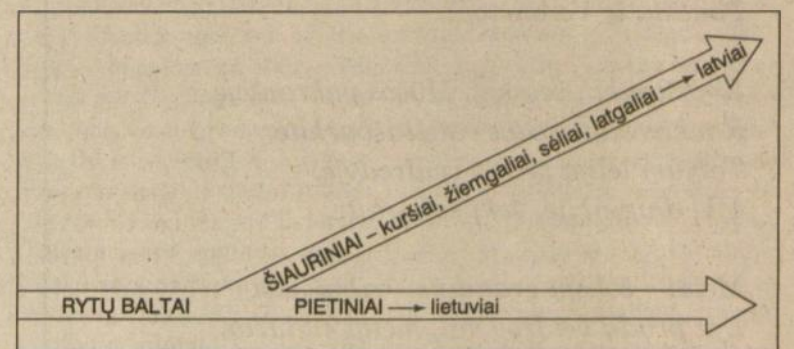
Iš archeologinių dabar turimų duomenų esame verčiami manyti, kad mums rūpima pralietuvių kultūra rytuose siekė liniją (iš šiaurės į pietus): Dysna — Dokšicai — Aina (Haina) — Zaslavlis — Slobodka — Zietela — Vlakaviskas. Beje, maždaug iki šios linijos siekia ir masiškas pavadinimų su priesaga *-išk-* (kurią turėjo tik lietuvių kalba) paplitimas, nustatytas Jan Safarewicz, nors pavienių pavadinimų su *-išk-* yra ir toliau į rytus. Pastaroji aplinkybė, taip pat anapus Safarewicz linijos aptikti kiti lietuviams būdingi vietovardžiai ir istoriškai paliudytos galimai lietuvių gyventos vietovės (pvz., Obolcai prie Oršos, apie juos žr. pav. 8) rodo, kad toji pralietuviška kultūra greičiausiai tęsėsi ir už minėtos linijos.

Kaip toli ji tęsėsi, turėtų paaiškėti archeologams gerai ištyrus tą kraštą. Dabar galima tik spėlioti.

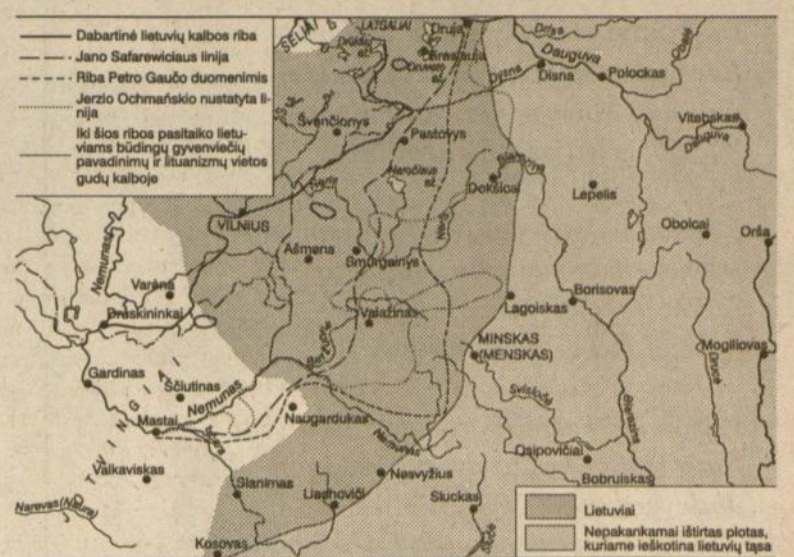
Tie pralietuviai, kaip ir gyvenę šiaurės minėtos linijos iki dabartinės lietuvių kalbos ploto ribos bei išlikusių lietuviškų salų, anksti suslavėjo ir dabar jau vartoja gudų kalbą. Slavėjimo procesą labai pagreitinio, iš esmės jį nulėmė rytų

slavų krikštas ir su juo susijęs slavų raštijos atsiradimas bei bizantinė kultūra. Nėra jokių duomenų, kad rytų krikščionybės platintojai anuomet būtų išvertę į lietuvių ar kitas baltų kalbas poterius ar kitokias maldas, kaip darė Vakarų misionieriai. Rytų krikščionybės didelis vaidmuo susilavinant

Nukelta | 4 psl.

4 pav. Rytų baltų suskildimo schema.

5 pav. Lietuvių etnoso pirmykštės teritorijos V a. spėjama rytinė riba.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

- Lietuvių kilmės mįslę įmenant
- Netekome mums labai reikalingo asmens
- Kaip gimė „Jadvygos šokis“
- Jadvygos Matulaitienės atminimui
- Atsisveikinant su Jadvyga Matulaitiene

O jos šokis tebesitęsia ...

ALGIRDAS LANDSBERGIS

JADVYGOS ŠOKIS

Jadvyga, Liucija, Natalija,
Ona, Marija, Emilija,
Paulina ir Veronika...

Kryžtaukit, seserys, Mūšos pakrantėje,
Rankas sunėrusios ratelį išburkite,
Tartum leliją prūdo veidrodyje,
šoki daiginkite, šoki sukurkite.

Metai – šokėjų grandinė – rikiuojasi,
Lyg prūdų veidrodžiai, metai sudūžta,
Džiaugsmu ir liūdesiu tvinstanti Mūša
Stebi ir lydi Jadvygos kelionę.

Dulkinam vieškely vaikų vežimėlis
Bando pralenkti griūvantį dangų,
Toli nuo Mūšos, Jadvygos lūpose
Žodžiai – lelijos: „Lietuva brangi...“

Rankas ir šypsenas, kojas ir liemenis
Į šokio raštą suaudžia Jadvyga.
Ateina šokėjai, šokis pragysta.
Šokėjai išeina, šokis išlieka.

Karpiai ir karpiai grimsta į užmarštį,
Kaip metų akys užsiveria prūdai,
Jadvygos šokis vis aidi Mūšoje,
Rankas sunėrusios su ja tebeulbauja

Liucija, Natalija, Ona, Marija,
Emilija, Paulina ir Veronika,
Rankas sunėrusios šnara ir šnabžda:
„Jadvyga, brangioji Jadvyga, Jadvyga...“

1995 m. spalio 15 d.

Jadvygos Matulaitienės pagerbimo proga, jai išeinant į pensiją po 45 metų darbo su N.Y. šokių grupe „Tryptinis.“

Netekome mums labai reikalingo asmens

A † a Jadvyga Matulaitienę prisimenant

2005 rugpjūčio 11 d. New York (JAV) mirė Jadvyga Meiliūnaitė-Matulaitienė savo dukros Ramutės, jos šeimos ir artimųjų tarpe, sulaukusi 89 m. amžiaus. Daugelis mūsų pasigesime jos, nes visą savo gyvenimo laisvalaikį ji paskyrė lietuvių tautiniams šokiams. Pasiges jos jaunieji mokytojai, tautinių šokių kursų dalyviai, švenčių ruošėjai, nes dažnai reikėjo jos nuomonės, patarimo ar galutinio sprendimo. Dažnai jaunesnieji grupių vadovai skambindavo jai, ieškodami ar tai šokių aprašymų, ar muzikos gaidų, ar kitokių patarimų. Niekada ji neatsisakė padėti, nes jai labai rūpėjo, kad tas užsuktas tautinių šokių švenčių ratas vis suktųsi pirmyn, savo būrin įtraukdamas naujas mūsų atžalas. Ir dvylika tų švenčių mes jau išgyvenome. Kiekviena jų buvo kuo nors skirtinga, bet kiekviena nepaprastai reikalinga, palikusi neužmirštamų prisiminimų ir išgyvenimų jaunų žmonių, o taip pat ir mūsų širdyse.

Labai pasigesiu jos ir aš. Nuo pirmųjų tautinių šokių kursų, kuriuose mes pirmą kartą susitikome, užsimezgė šilta draugystė ir tokia pasiliko tarp mūsų visados. Tarėmės įvairiais tautinių šokių reikalais. Mūsų nuomonės visada buvo panašios ir sutikdavo ne tik tautinių šokių, bet ir lietuvių tautinių drabužių reikalais, ypač kai iš Lietuvos užplūdo mus fabrikuose išausti vienodi drabužiai su ryškių spalvų sijonais ir aksominėmis liemenėmis, kurios nieku nesiskyrė nuo ukrainiečių, rusių ar lenkaičių. Dar nepriklausomoje Lietuvoje mums jomis atsikratyti padėjo dailininkas Antanas Tamošaitis, gerai išstudijavęs kaimo močiukių skryniose atrastus raštuotus audinius ir pagal juos sukūręs dabartinius drabužius.

Ne visų tautinių šokių švenčių ruošą vyko sklandžiai. J. Matulaitienė į savo darbą žiūrėjo labai rimtai. Nesvarbu, kad jis buvo neapmokamas ir atliekamas nuo poilsio nutrauktu laiku. Ji negalėjo su-

prasti, kad kas nors dėl savo asmeniškų ambicijų galėtų šį darbą boikotuoti ar stengtis jį sutrukdyti. Ji labai gerai suprato, kad mūsų pareiga yra šventės ruošti ir mūsų liaudies meną perduoti jaunajai kartai. Mes esame ta laimingoji karta, užaugusi, gavusi išsilavinimą ir patirtį laisvoje Lietuvoje, ir mūsų pareiga yra tai perduoti jaunesniesiems, savo tėvų žemės net nemačiusiems.

1973 m. Čikagoje pirmą kartą buvo suauktas tautinių šokių mokytojų suvažiavimas ir to suvažiavimo metu išrinkta nauja Lietuvių tautinių šokių instituto valdyba: J. Matulaitienė, G. Breichmanienė, G. Gobenė, V. Stankienė ir V. Turūta. Buvo jau praėjusi ketvirtoji tautinių šokių šventė. Ligi to laiko dar vis dirbo po pirmosios šventės Bruno Shoto pastangomis įsteigtas LTS institutas. Naujosios valdybos pirminke išsirinkome J. Matulaitienę. Ir į šias pareigas ji žiūrėjo labai rimtai. Buvo daug neatsakytų klausimų, daug sumanymų. Nutarėme į tautinių šokių kursus kviestis įvairių sričių specialistus, kurie buvo pasitraukę iš Lietuvos, Raudonajai armijai antrą kartą okupuojant Lietuvą. Staiga mūsų tautinių šokių kursai pasidarė įdomesni ir įvairesni. Kiekvieną dieną po valandą ir daugiau dail. A. Tamošaitis kalbėjo apie mūsų raštuotus tautinius drabužius, o Zigmas Lapinas (Jono Švedo, įkūrusio Vilniuje Liaudies ansamblių mokinys), supažindino su skuduciais, birbynėmis, kanklėmis ir kitais liaudies instrumentais. Jo vadovaujamas liaudies instrumentų ansamblis „Gintaras“ iš Montrealio dalyvavo IV tautinių šokių šventėje, grojo keletui šokių ir labai pajavairino visą šventę.

Po šių kursų kilo didesnis susidomėjimas ir noras sužinoti dar daugiau apie tautinių drabužių audimą arba net ir pačioms išmokti austi. Kai kurios mokytojos važiuojo ir audimo kursų pas dail. Anasztaziją Tamošaitienę į Kingston, Kanadoje, ir išmoko austi. Taip atsirado išeivijoje daugiau lietuvių audėjų ir mūsų ansambliciai pasipuošė gražiais raštuotais drabužiais, kurie žavėjo ne tik mus, bet ir kitataučius.

Velesniais metais kursuose dalyvavo Kotryna Marijošienė – „Malūno“ autorė. Ji papasakojo apie tautinių šokių atgimimą Lietuvoje ir pamokė savo kūrybos šokių. Gražina Vokietaitė-Amonienė kalbėjo apie judesio meną ir išraiškos šoki, kartu tuos judesius pademonstruodama. Visa tai šiek tiek praplėtė jaunųjų mokytojų akiratį, davė idėjų apie laikyseną scenoje ir t.t. Abi šios lektorės buvo mudviem gerai pažįstamos.

Penkeri instituto valdybos metai buvo labai darbingi. Buvo vienas malonumas su J. Matulaitiene dirbti, nes ji buvo nepaprastai kruopšti ir pareigingą, vis trokštanti savo patirtimi

Jadvyga Matulaitienė.

Vytauto Maželio nuotrauka

ir žiniomis pasidalinti, kad ir ateityje mūsų šventės vyktų, būtų sėkmingos, nes jos yra tas magnetas, kuris sutraukia mus visus vienan būrin, kuris uždega tėvynės meile ir verčia žvelgti į ateitį. Dabar šventės dalyvauja jaunesnieji ir vyresnieji veteranai, mūsų šventės virto šeimų šventėmis, nes visi šeimos nariai gali kartu šventėje dalyvauti, išgyventi tą džiaugsmą ir pasididžiavimą, kad esame lietuviai, kad iš visų kampų suskrendame pabūti kartu, pasidžiaugti mūsų liaudies meno turtais.

Tačiau ne vien tik LTSI J. Matulaitienė rūpėjo. Ji Maironio lituanistinės mokyklos New York mokytoja, „Tryptinio“ vadovė, tautinių šokių žinovė ir choreografe, sukūrusi keletą smagių šokių, iš kurių populiariausi yra „Vakaruškos“ ir „Juodberėlis“. Dažnai prieš tautinių šokių šventes Čikagoje, kai jau grupės būdavo pa-

siruošusios, ji suorganizuodavo Rytų pakraščio Amerikoje mažąsias šventes, kad šokėjai apsiprastų šokti didesnėje erdvėje ir kartu pasirodytų savo artimiesiems. 1964 m. vasarą New York mieste pasaulinės parodos metu suorganizavo arčiau esančias Amerikos ir Kanados grupės pasirodymui „Singer Bowl“ stadione, kai buvo švenčiama Lietuvių diena.

Velionė Kaune 1937 m. buvo baigusi Aukštuosius kūno kultūros kursus ir dirbo kūno kultūros mokytoja Pilviškių, o vėliau Veiverių gimnazijoje.

Jadvyga Matulaitienė paliko lietuvių išeivijos kultūros istorijoje svarų įnašą ir mes ilgai jos pasigesime.

Nuoširdi mūsų visų užuojauta jos dukrai Ramutei, taip rūpestingai ją slaugiusiai pasakutiniiais gyvenimo mėnesiais, jos šeimai ir artimiesiems.

Genovaitė Breichmanienė

Algirdas Landsbergis

Jadvygai Matulaitienei apleidus šį pasaulį, su jos brangia dukra Ramute, šauniais anūkais, – Jean-Paul ir Davin, žentu Demetrios ir kitais artimaisiais kartu liūdi šimtai jos buvusių mokinių, šokėjų ir tautinių šokių mokytojų. Netekome brangios mokytojos ir choreografės, kuri mus supažindino su lietuvišku šokiu. Ji ne tik mus išmokė juos šokti, bet išmokė ir jais didžiulius.

Jadvyga Meiliūnaitė gimė 1916 metais, Joniškelyje, Biržų apskrityje. Ji buvo jauniausia iš dvylikos vaikų. Jadzytė buvo tik poros metų, kai mama mirė ir ją paėmė auginti vyriausioji sesuo Paulina. Jadvygai sesuo tapo „mama“, o dukterėčia Birutė, beveik vienmetė, buvo jai kaip sesuo. Jau nuo mažens Jadvyga žavėjosi muzika, šokiu ir ritminiu judesiu. Bebaigiant „Aušros“ mergaičių gimnaziją svarstė, kokią studijų šaką pasirinkti. Ją viliojo tik prieš porą metų įsteigti kūno kultūros kursai. Išlaikius egzaminus, buvo priimta į Aukštųjų kūno kultūros kursus Kaune. Darbas buvo labai intensyvus, plačios apimties: ne tik buvo dėstomi įvairūs sportai, gimnastika, tautiniai šokiai, bet ir teoretiniai dalykai kaip psichologija, anatomija ir kiti. Taip pat buvo reikalaujamas karinis pasiruošimas.

1937 m. įgydama aukštojo mokslo baigusiujų teises ir diplomą bei kūno kultūros jaunesniojo mokytojo gimnazijoj cenzą, pradėjo mokytojauti Pilviškiuose. Po dvejų metų darbo praktikos jai buvo suteiktas Lietuvos Respublikos švietimo ministerijos kūno kultūros mokytojos gimnazijoj cenzas ir teisės.

Jauna mokytoja su dideliu entuziazmu ėmėsi darbo, tą nuotaiką perdavė ir mokiniams, kurie labai noriai, ne tik pamokų metu, bet ir po pamokų, rinkosi sportui, ritminei gimnastikai ir tautiniams šokiams. Tarp mokyklų vykdavo varžybos, kuriose J. Matulaitienė aktyviai pasireiškė su savo mokiniais. Mokytojaujanč jai buvo kelių sporto švenčių organizatorė. Tautinių šokių dar nebuvo labai didelis lobynas, tad į varžybas kiekvieną gimnaziją turėjo atvežti naują šokį. Šie šokiai buvo pagrįsti kaimo žmonių prisiminimais. Tokiu būdu ir plito tautinių šokių skaičius.

Nuo 1935 m. lietuvių tautiniai šokiai pradėjo rasti atgarsį užsienyje. Reprezentacinės tautinių šokių grupės dalyvavo įvairiose tarptautiniuose festivaluose. 1938 m. J. Matulaitienė dalyvavo su rinktine lietuvių tautinių šokių grupe, Sakalų saskrydyje Prahoje.

Ištekėjus, kartu su vyru Algirdu Matulaičiu mokytojav Veiverių gimnazijoje. Užėjęs karas, perskyrė jauną šeimą. Su mažąja dukrele, sesers šeimos globoje, ieškojo saugios vietos nuo siaučiančio karo. Visi tikėjosi, kad pasitraukė iš Lietuvos tik laikinai: karas pasibaigs ir bus saugu grįžti. Karo frontas vis stūmė toliau nuo Lietuvos. J. Matulaitienė pirmiausia apsigyveno Wiesbaden stovykloje, kiek vėliau Kassel ir Schwaebisch-Gmuend, Vokietijoje. Bėbūnant Wiesbaden, sužinojo esanti našlė, vyras žuvęs.

Atsidūrę tremtinių stovyklose, lietuviai tuoj ėmė organizuoti mokyklas, chorų, šokių grupes. Jadvyga Matulaitienė tuoj pat įsijungė į šį darbą. Lietuvių tautinius šokius teko mokyti iš atminties, kadangi užrašų nebuvo pasiimta. J. Matulaitienė pati kūrė šokius, naudojant liaudies dainų muziką. Gyvendama Kassel, Jad-

Kassel-Mattenberg (Vokietija) lietuvių pabėgėlių stovykloje gimnazijos ketvirtokės su klasės auklėtoja ir tautinių šokių mokytoja Jadvyga Matulaitiene 1948 m.. Pirmoje eil. iš kairės Danutė Brazytė (vėliau Bindokienė, „Draugo“ vyr. redaktorė); II eil. antra iš kairės Ilona Gražytė (vėliau dr. Maziliauskienė).

JADVYGOS MATULAITIENĖS ATMINIMUI

vyga Matulaitienė gilino savo mokslą studijuodama baletą ir išraiškos šokį.

1950 m. J. Matulaitienė su jauna dukrele Ramute pasiekė Amerikos krantą, apsigyveno Brooklyn, kartu su dukterėčios Birutės Bagdžiūnienės šeima. Kadangi Lietuvos mokytojos cenzas buvo nepripažįstamas, reikėjo ieškoti kito būdo pragyvenimui. Darbą gavę siuvykloje ir iki 1961 metų dirbo tai vienoje, tai kitoje siuvykloje. Tačiau negalėjo atsisakyti mokytojos darbo ir pamilo lietuviško šokio. Pakviesta sutiko mokyti tautinius šokius. Brooklyn tautinių šokių grupę ir New York Maironio lituanistinėje mokykloje. Tai ir buvo mano susipažinimas su J. Matulaitiene. Mano klasė buvo pati didžiausia mokykloje, – 25 mokiniai, iš kurių du trečdaliai buvo berniukai. Mes, mergaitės, labai laukdavom tautinių šokių pamokų ir galėjome, kad nebuvo kas savaitę. Su berniukais buvo kitas reikalas, elgėsi taip, kaip visi 11 – 12 metų, nenorėdami mergaitėi ranką paduoti, o sukintui susikabinti – buvo baisu. Bet Matulaitienė mokėjo prie jų prieiti. Kai Brooklyn tautinių šokių grupės šokėjai išsiskirstė ir nutarė sudaryti moksleivių grupę, tie patys berniukai mielai dalyvavo.

Po sunkaus dienos darbo siuvykloje, penktadienio vakarais J. Matulaitienė darbavosi su tautinių šokių grupe, o šeštadienio rytą mokė lituanistinėje mokykloje. Ruošiantis kokiai programai, reikėdavo ir daugiau laiko skirti. Įvairiems vaidinimams bei montažams čia ir Lietuvoje ji sukūrė daugybę plastikos ir išraiškos šokių. O tas kūrybinis darbas buvo atliekamas naktimis. Maironio lituanistinėje mokykloje J. Matulaitienė mokė 20 metų. Norėdama apieisti siuvyklą ir rasti įstaigos darbą, ji rado laiko lankyti verslo kursus. Baigusį gavo darbą „American Airlines“.

Vienu metu vadovavo net trim tautinių šokių grupėms: New York moksleivių grupei, New Jersey „Rūtai“ ir New York Vyčių 41-os kuopos grupei. Visų mintyse J. Matulaitienė ir „Tryptinis“ yra neatskiriama. Jos sukviesta, paruošta moksleivių šokių grupę išaugo

į New York tautinių šokių grupę, kuri 1976 m. pasirinko vardą „Tryptinis“. Per 45 metus joje šoko šimtai šokėjų, šimtai šokių išmokta, šimtai programų atlikta. Visa tai Jadvygos Matulaitienės dėka.

Buvau viena iš tų pirmųjų šokėjų New York moksleivių tautinių šokių grupėje. J. Matulaitienės entuziazmas, energija mus visus skatino kuo geriau šokti. Pirmieji pasirodymai buvo mokyklos renginiuose. Pirmas pasirodymas kitataučiams buvo Tarptautinėje moterų parodoje; po to pirmo karto, kas rudenį dalyvavom šioje parodoje. Kiekvienas pasirodymas buvo lygiai svarbus, vienodai darbo įdėta. Tautinių šokių grupę, J. Matulaitienė ne tik mokė šokių, bet kartu suteikė žinių apie tradicijas ir papročius. Atliekant programas kitataučiams, kiekvienas buvom Lietuvos ambasadorium. Žiūrovus ne tik domino lietuviški tautiniai šokiai, bet ir kraštas, iš kur tie šokiai kilę.

Kad išlaikytume liaudies meną, 1957 m. Lietuvių bendruomenė nutarė surengti masinę Tautinių šokių šventę. Nors dar visi buvome gimnazistai, bet ryžomės vykti į Čikagą, dalyvauti šioje pirmoje šventėje. Po savaitinių repeticijų, kartu važiuojant po žeminiu traukiniu namo, J. Matulaitienė pasakodavo, kokios buvo šventės Lietuvoje, tai laukėm pamatyti, ar bus kas panašaus Čikagoje.

Per naktį važiuavome traukiniu kartu su „Rūtos“ šokėjais. Čikagoje iš traukinių stoties tuojau pat vyko į amfiteatrą repeticijai. Pirmas amfiteatro įspūdis buvo niūrus, bet kai susirinko visos šokių grupės ir užgrojo muzika, iš karto pasidarė šviesiau ir linksniau. O rytojaus dieną visi pasipuošę tautiniais rūbais, išdžiai žygiavome į areną. Tai buvo pirmas kartas... Toliau buvo antra, trečia, iki pat devintos šventės. New York šokėjai vis žygiavo su Jadvyga Matulaitiene priekyje. Jai išėjus poilsui, „Tryptinis“ dalyvavo X ir XI šventėje, vadovaujant buvusiai šokėjai Aldonai Marijošienei.

Šventiant New York tautinių šokių grupės dešimtmetį 1960 metais, pamatėme ypatingą spektaklį. Schwaben salės didžiulėje erdvėje pasipylė per šimtas šokėjų: tai visi kartu

šoko, tai merginos, tai vieni vyrai, tai vaikai; šokiai buvo pristatomi tinkamais poezijos žodžiais ir dalis jų palydimi daina. Ši šokių audinį sukūrė J. Matulaitienė. Tolimesni jubiliejiniai koncertai šokėjams ir žiūrovams paliko neišdildomus įspūdžius. Programose vis daugiau ir daugiau buvo įpinta jos pačios kūryba: „Per girią girelę“, „Vakaruškos“, „Grėbėjelė“, „Ratelių pynės“ ir kiti. Tie visi koncertai buvo rengiami su nepaprastai dideliu entuziazmu ir energija.

Vėl patyrėme Jadvygos Matulaitienės gabumus, ruošiant masines programas Lietuvių dienoje, 1964 m., Pasaulinėje parodoje New York, kurioje dalyvavo 29-ios šokių grupės.

Pakviesta vyriausia meno vadove, 1968 m. įvykusiai trečiajai JAV ir Kanados Lietuvių tautinių šokių šventei, ji meniškai išdėstė šokius aikštėje; mūsų atlikimą pagrazindama, įjungiant chorą. Ruošimasis šventei reikalavo neapskaičiuojamų pat vyko į amfiteatrą repeticijai. Pirmas amfiteatro įspūdis buvo niūrus, bet kai susirinko visos šokių grupės ir užgrojo muzika, iš karto pasidarė šviesiau ir linksniau. O rytojaus dieną visi pasipuošę tautiniais rūbais, išdžiai žygiavome į areną. Tai buvo pirmas kartas... Toliau buvo antra, trečia, iki pat devintos šventės. New York šokėjai vis žygiavo su Jadvyga Matulaitiene priekyje. Jai išėjus poilsui, „Tryptinis“ dalyvavo X ir XI šventėje, vadovaujant buvusiai šokėjai Aldonai Marijošienei.

Šventiant New York tautinių šokių grupės dešimtmetį 1960 metais, pamatėme ypatingą spektaklį. Schwaben salės didžiulėje erdvėje pasipylė per šimtas šokėjų: tai visi kartu

Po pirmosios šventės repertuaro komisijai nutarė įsteikti Lietuvių tautinių šokių institutą, kurio tikslas: tirti ir remti lietuvių šokius, ir su jais susijusius papročius, žaidimus, tautosaką, liaudies muziką, tautinius drabužius. Be to, ruošti ateičiai tautinių šokių mokytojus. Šiems tikslams įgyvendinti buvo pradėti ruošti tautinių šokių kursai bei seminariai.

Nuo 1964 m. J. Matulaitienė tapo instituto aktyvi narė. 1973 m. ji buvo išrinkta instituto pirmininke. Kiekvienas JAV ir Kanados tautinių šokių mokytojas, paklaustas, kuris asmuo simbolizuoja lietuvišką tautinį šokį, pasakys: Jadvyga Matulaitienė. Ji mūsų mokytoja, patarėja, žinovė, kūrybos įkvėpėja. Tautinių šokių kursuose dėstė šokius, skaitė paskaitas. Kursų laisvalaikio norinčius pradėjo supažindinti su jos sukurtu šokiu „Per girią, girelę“, sužavėti tuo šokiu, kursantai norėjo daugiau. Kitą kartą mokė „Vakaruškas“ su vyrais pradėjo išbandyti įvairius šuolius, kurie kiek vėliau susidėjo į energingą vyrų šokį,

Nukelta į 4 psl.

ATSIŠVEIKINANT SU MOKYTOJA JADVYGA MATULAITIENE

Susirinkome atsisveikinti su mums visiems brangia tautinių šokių mokytoja Jadvyga Matulaitiene. Ji turėjo nepaprastą šeimą. Pirmiausia, dukrą Ramutę, žentą Demetrios, vaikaičius Jean-Paul ir Davin. Taip pat jai labai artimą ir brangią Bagdžiūnų šeimą. Gimusi gausioje – aštuonių seserų ir trijų brolių šeimoje, pati jauniausia Jadvyga, maža mergaitė neteko motinos ir buvo užauginta vyriausios sesers Paulinos Kynastienės. Daugelį metų, Jadvyga buvo „Teta Jadzė“ ne tik savo sesučių ir brolių vaikams, bet ir jų vaikaičiams, ir net provaičiai JAV ir Lietuvoje. Ji buvo mylima ir brangi Teta gimnazių keturioms generacijoms. Ji rūpinosi visais, globojo, nuoširdžiai mylėjo savo gausią plačią giminės šeimą čia ir anapus Atlanto.

Bet Jadvyga Matulaitienė turėjo dar ir kitą šeimą. Jau nystėje pamilusi šokius ir sportą, ruošdamasi mokytojos profesijai, ji pasirinko kūno kultūros mokytojos sritį, kartu mokydama ir lietuvių tautinius šokius. Pradėjus mokytojos darbą Lietuvoje, po Antro pasaulinio karo tęsė jį Vokietijoje, Wiesbaden, Kassel ir Schwaebisch-Gmuend tremtinių stovyklose, lietuvių gimnazijose. Atvykusi į JAV, turėjo imtis kitokio darbo užsidirbti duoną, bet nepaliko mokytojos profesijos, tęsė ją lietuvių tarpe, daug metų mokytojav New York Maironio lituanistinėje mokykloje, dirbo su tautinių šokių grupėmis, mokė tautinių šokių LB valdybos ruošiose mokytojų savaitėse ir Lietuvių tautinių šokių instituto šokių kursuose Dainavos stovykloje. O čia, New York, Jadvyga Matulaitienė vadovavo „Tryptinio“ tautinių šokių grupei net 45 metus. Ji nepaprastai didžiavosi ne tik savo „Tryptinio“ šokėjais, bet visais išėjusios šokėjais. Su savo šokėjais dalyvavo įvairiuose tarptautiniuose festivaluose, visose lietuvių tautinių šokių šventėse JAV ir Kanadoje, o 1994 m. su pasididžiavimu įžygiavo į „Žalgirio“ stadioną Vilniuje su išėjusios šokėjais, kada jie pirmą kartą galėjo dalyvauti šokių šventėje vėl nepriklausomoje ir laisvoje Lietuvoje.

Daugiau kaip 50 metų pašventusi lietuvių tautinių šokių mokymui Jadvyga Matulaitienė užaugino gausią mokinių ir šokėjų šeimą. Kai New York buvo švenčiama 25 metų šokių grupės sukaktis, buvo paprašyti atsistoti jos buvę mokiniai ir šokėjai. Atsistojo apie du trečdaliai šventės dalyvių. Galime įsivaizduoti, kiek jų padaugėjo dar per kitus 20 metų... Daugiau kaip pusę savo gyvenimo pašventusios lietuvių tautiniams šokiams ir lietuvių jaunimui Jadvygos Matulaitienės mokinių ir šokėjų šeima viršija kelis šimtus. Savo mokiniams ji yra pasakius: „Jei savo širdyse išsaugosit bent dalelę meilės savo tautai, jos kultūrai, tėvų kalbai... visad jausiuos, kad metų metais praleistos valandos su jumis buvo ne veltui...“

Tikrai ne veltui! Daug jos mokinių, jau sulaukę ne tik 50 m. amžiaus, bet ir 60 m., kai kurie jau šventė ir savo 70-ji gimtadienį. Jos mokiniai dirba LB valdybose, jos šokėjai vadovauja tautinių šokių grupėms, šokių šventėms, organizuoja mokytojų ir tautinių šokių kursus, dirba su Lietuvių tautinių šokių institutu, moko lituanistinėse mokyklose, dirba lietuvių jaunimo organizacijose ir stovyklose. Jadvygos Matulaitienės paaukotos valandos atnešė neįkainojamų vaisių lietuvių visuomenei ir Lietuvai.

Po 45 metų darbo su New York šokėjais, 1995 m. Jadvyga Matulaitienė „išėjo į pensiją“. Jai buvo suruoštas pagerbimas ir atsisveikinimas Kultūros židinyje. Ta proga jos sūnėnas rašytojas Algirdas Landsbergis sukūrė ir skaitė poemą „Jadvygos šokis“. Tai mokytojos Matulaitienės gyvenimas. 2005 m. rugpjūčio 11 d. jau sušuktas paskutinis jos šokis: Jadvyga Matulaitienė paliko šį pasaulį. Tikėkime, kad dabar ji šoka su savo brangiomis sesutėmis ir broliais, su anksčiau iškeliauvusiais giminačiais ir mokiniais; šoka Dievo prieglobstyje ir Dievo meilėje. Sudiev, brangi Teta Jadzė!

Teresė Landsbergienė
2005 m. rugpjūčio 14 d.,
New York

New York lietuvių tautinių šokių grupė „Tryptinis“ su vadove Jadvyga Matulaitiene (antroje eil., viduryje).

Vytauto Maželio nuotrauka.

Lietuvių kilmės mįslę įmenant

Atkelta iš 1 psl.

baity, visų pirma lietuvių, gentis nekelia abejonių. Tačiau ir vakarų krikščionybės platintojai lenkai krikščionybę yra plačiai naudoję lietuvių lenkinimo tikslais. Suprantama, kalta ne krikščionybė, abi jos atmainos — rytų ir vakarų, bet klastingas mūsų kaimynų elgesys: krikščionybės panaudojimas piktais, savanaudiškais tikslais. Visiems tiems klausimams

aptarti skirta dabar spausdinama knyga *Krikščionybės ištakos Lietuvoje* (paantraštė: *Rytų apeigų krikščionybė vardyno duomenimis*), kurią leidžia Lietuvių katalikų mokslo akademija ir kuri turėtų pasirodyti dar šiais metais.

Priėmusi vakarų apeigų krikščionybę, Lietuva ilginiui tapo ribine šalimi, skiriančia bizantinę kultūrą nuo lotyniškųjų vakarų, vis labiau artėjančią prie pastarųjų. Jos vakarėjimo procesas buvo labai ilgas ir

su pertrūkiais, pagaliau mūsų dienomis atvedęs Lietuvą prie įstojimo į Europos Sąjungą. Tačiau rytuose liko dideli plotai, gyvenami prie slavų kalbos perėjusių žmonių.

Amžiams bėgant tie plotai vis didėjo, slaviškoji bangą slinko į vakarus. Prie gudėjimo vėliau prisidėjo lenkėjimas, pirmiausia pasiglemžęs lietuvių tautos elitą, paskui pavertęs prastuomenę „tuteišiais“. Galop laikotarpiu tarp I ir II Pasaulinių karų Lenkijos ekspansija prarijo net trečdali tuometinio išlikusio lietuvių tautos ploto.

Tik vakarinius jo pakraščius su sostine Vilniumi pavyko atgauti, nepaisant neva „geranoriškų“ bandymų ištaisyti Lietuvai padarytą skriaudą.

Bet grįžkime prie rytuose susilavintų baltų, kurių didelę dalį sudarė lietuviai. Istorikai tai buvo slavakalbiai lietuviai. Taip gudus ir dabar vadina kai kurie Gudijos mokslininkai, įsigilinę į baltišką (dažnai sako — tiesiog lietuvišką) gudų tautos kilmę.

Susilavintų lietuvių ir kitų baltų įnašas į Gudijos materialinę bei dvasinę kultūrą, tyrėjų nuomone, yra buvęs labai didelis (apie gudų mokslininkų pažiūras lietuvių ir gudų etnogenезės klausimais žr. pav. 9). Kai kurie slavistai baltiškųjų substratų aiškina svarbiausias rytų slavų kalbos ypatybes, kuriomis ji atsiskiria nuo kitų slavų, tarp jų ir pilnagarši, taip pat vadinamąjį akavimą bei gudų dūžavimą. Beje, ir senieji rytų slavų genčių pavadinimai krivičiai, dregoviciai, radimiciai neretai kildinami iš baltiškų, paprastai lietuviškų žodžių. Dėl viso to gudų etnogenезės neįmanoma tirti atsietai nuo baltiško substrato. Lietuvių ir gudų kilmės klausimai labai susipynę, dėl to ir tenka juos čia aptarti.

Gudų tautai atsirasti svarbiausias veiksnys buvo senoji Lietuvos valstybė, paprastai vadinama Didžiąja Lietuvos Kunigaikštija. Joje nuo kitų atskirta dalis rytų slavų ilginiui išaugo į dabartinį gudų etnosą. Pati valstybė buvo bendra lietuviakalbių ir slavakalbių žmonių. Pastarųjų (slavakalbių) vaidmuo joje buvo mažesnis negu lietuviakalbių, nors jie ir sudarė didžiąją valstybės gyventojų dalį, kuri skyrėsi nuo lietuviakalbių ne tik savo kalba, bet ir tikiyba — buvo rytų apeigų krikščionys, nebe gamtmeldžiai. Lemiamą vaidmenį valstybėje atliko lietuviakalbiai, iš esmės valstybės kūrėjai. Tai rodo, be istorijos duomenų, ir valdovų vardai, kurie yra aiškiai lietuviškos

kilmės. Šaltiniuose randami slaviški tų vardų variantai lengvai išvedami iš lietuviškų, bet ne atvirkščiai.

Pagal gudų istorikų duomenis etnonimas *litvinas* (gudiškai *lievin*) „lietuvis“, kuriuo anuomet buvo vadinami ne tik lietuviai, bet ir gudai (vietomis toks išliko iki šių dienų) pirmiausia pasirodė Nemuno aukštupio regione (žr. 5 pav.), kuris tada sparčiai pereidinėjo prie slavų kalbos, vakaruose siekėsi su lietuvių kalba išlaikiusių plotu. Tą kraštą tada vadino *Litva*, kaip ir lietuviakalbių plote — *Lietuva*. Galbūt kažkur šiose ar netolimosiose vietovėse ieškotina senosios Lietuvos valstybės užuomazgų. Vėliau iš Nemuno aukštupio etnonimas *Litva* ir atitinkamas gyventojų pavadinimas *litvinai* plito į šiaurines ir pietines slavakalbių sritis, į Padoauguvį, Papripetę ir kitur, kurios tada priklausė Lietuvos valstybei.

Slavakalbiai Lietuvos piečiai anuomet buvo nemažesni savo valstybės patriotai už lietuviakalbius. Skaudžiai išgyveno tos valstybės žlugimą. Siekė ją atkurti. Po Pirmojo pasaulinio karo gudai, trumpai atgavę laisvę, ir vėliau, po Sovietų Sąjungos subyrėjimo, vėl išsivadavę, Lietuvos valstybės herbą Vyty vartojo kaip išsilaisvinusios Gudijos herbą. Tai rodo, kad jie istorinių sąsajų su Lietuva nepamiršo.

Tačiau tos sąsajos nacionalistiškai nusiteikusių „patriotų“ galvose pradėjo išsigitinti, tapo antiistoriškos. Imta tvirtinti, kad Didžioji Lietuvos Kunigaikštija, sukūrusi tautą, neturinti nieko bendra su tikraisiais lietuviiais, kad tai buvę *slavai litvinai*, suprask gudai (!). Dabartinius lietuvius emė vadinti ne lietuviiais, gudiškai *lievinais*, esą šių protėviai, anuomet vadinęsi žemaičiais (žmudzinais), valstybės kūrime nedalyvavę ir su ja menkai tebuvo susiję. Visa tai grindžiama tendencingai parinktais istorijos šaltinių faktais, taip pat nemoksliskomis, prasilenkiančiomis su kalbotyros mokslo dėsniais, vardu etimologijomis. Tokių gudų patriotų elgesį turime vertinti atlaidžiai. Tai liga, kuria perseraga daugelis tautų savo atgimimo laikotarpiu. Prisiminkime mūsų Aušros epochos veikėjų tvirtinimą, esą Adomas ir Ieva rojyje lietuviškai kalbėjo. Tikrąjį slavakalbių lietuvių įnašą į valstybės kūrimą turės išaiškinti rimti istorikų tyrimai, o ne fantazuotojai.

Taigi lietuvių, kaip ir gudų, etnogenезės tyrėjų dar laukia dideli darbai.

Lietuvių gimnazijos, veikusios Wiesbaden (Vokietija) pabėgėlių stovykloje — apgriuvusiose kareivinėse — mokytojai 1946 m. Pirmoje eil. ketvirta iš kairės — tautinių šokių mokytoja Jadvyga Matulaitienė, jos kairėje — gimnazijos direktorius Juozas Kralikauskas; antroje eil. penktas iš kairės anglų kalbos mokytojas Algirdas Landsbergis ir kt.

JADVYGOS MATULAITIENĖS ATMINIMUI

Atkelta iš 3 psl.

„Juodberėlį“. Būdamas Lietuvių tautinių šokių instituto pirmininkas, buvo atsakingas už kurso bei seminarų rengimą. Visiems mokytojams ji visuomet buvo prieinama, mieliai padėdavo, patardavo. Hartford „Berzelio“ tautinių šokių grupė buvo įsteigta dėka to, kad mano tautinių šokių mokytoja, Jadvyga Matulaitienė, mane supažindino su lietuvišku tautiniu šokių. Man tas laikas praleistas šokant New York tautinių šokių grupėje paliko labai malonius prisiminimus ir sukėlė norą tai perduoti kitai kartai. Jos labai pasigedom ir visuomet pasigesime tautinių šokių kursuose. Įvažiuojant į Dainavą, akyse taip ir stovi miela J. Matulaitienė, pasiilkęs po mokytojų studijų savaitės, vaikštinėdama Dainavos keleliu, pasitinkant atvykstančius šokių mokytojus. Pasigesime ir tų rytmetinių pasivaikščiavimo, kai pasidalindavo mintimis apie mūsų šoki. Prieš dešimt metų Lietuvių tautinių šokių instituto narių suvažiavime J. Matulaitienė buvo išrinkta garbės nare.

Jadvyga Matulaitienė ne tik visą laiką gilinosi ir rinko medžiagą apie lietuvių tautinius šokus, bet skaitė įvairius leidinius apie kitų tautų šokus ir muziką. Radus ką nors įdomaus, pasidalindavo su kitais mokytojais.

Jadvygos Matulaitienės patirties pasiprašė JAV LB Švietimo taryba; kelis metus buvo Švietimo tarybos narė tautinių šokių reikalams. Tuomet sudarė lituanistinių mokyklų tautinių šokių ir žaidimų dėstymo programą. Švietimo tarybos remiama, 1982 m. paruošė ir išleido *Imk ir ratą*, — liaudies žaidimų bei ratelių rinkinį. J. Matulaitienei visuomet rūpėjo vaikų auklėjimas šokiais ir žaidimais. Pati sukurė vaikams šokus, tarp jų

„Žasėlė“, „Katinėlis“ „Grybs, grybs“. 23 metus vadovavo tautiniams šokiams Mokytojų ir jaunimo savaitėse Dainavoje. Labai visų mėgstama ir laukiama, ji pritaikydavo programą įvairaus amžiaus ir pajėgumo dalyviams. Labai dažnai visas savo atostogas skirdavo tautiniam šokiui, vieną savaitę Mokytojų ir jaunimo studijų savaitėje, antrą Lietuvių tautinių šokių instituto kursuose.

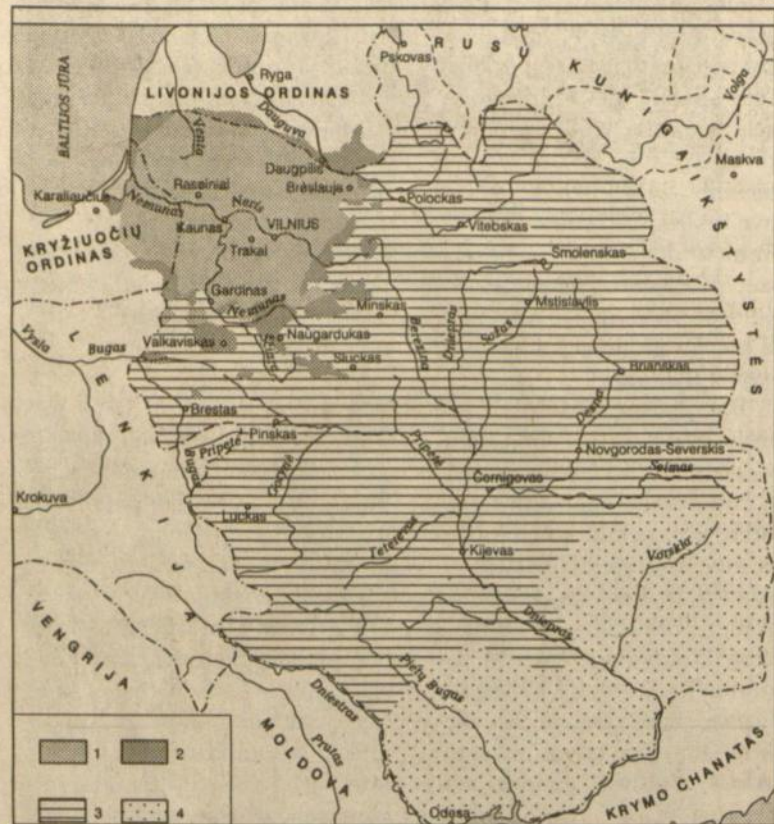
Lietuvai atgavus nepriklausomybę, atsidarė kelias žinių pasidalinimui. Didžiuojamės, jog galime parodyti, kad lietuviškas šokis tebegyvoja pas mus, kad auga, ir toliau vyksta kūryba. 1994 metais J. Matulaitienė su „Tryptiniu“ dalyvavo Lietuvoje Pasaulio lietuvių dainų šventės šokių dienoje. Su pasididžiavimu arti 500 šokėjų iš užsienio atlikome kelis jos sukurtus šokus. „Per girią, girelę“ ir „Vakaruška“, kurie glūdėjo jaunos mokytojos širdy-

je Lietuvoje, gimė Vokietijoje, užaugo Amerikoje ir grįžo į Lietuvą.

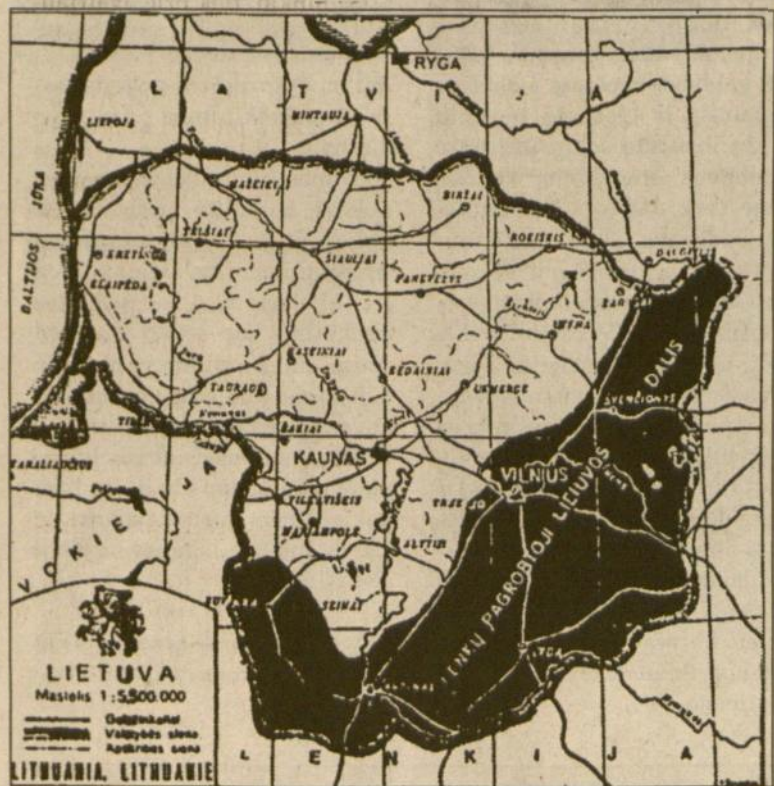
Jadvygos Matulaitienės įnašas ir įtaka mūsų lietuviško šokio išlaikymui yra neapskaičiuojami. Jos darbai ir veikla, metams bėgant, buvo įvertinta įvairiais pažymėjimais, tarp jų: „Darbininko“ redakcijos medalis, pagerbta IX Lietuvių tautinių šokių šventės rengėjų, JAV LB Kultūros tarybos premija, Lietuvos Respublikos prezidento padėkos raštu.

J. Matulaitienė pasitraukusi iš aktyvaus organizacinio dalyvavimo tautinių šokių veikloje, būdama kūrėja ir mokytoja, ji toliau dalinosi savo patirtimi ir toliau ugdė mūsų lietuvišką šoki. Nors jos jau nebėra mūsų tarpe, Jadvyga Matulaitienė mums tebegyvuos jos sukurtuose šokuose.

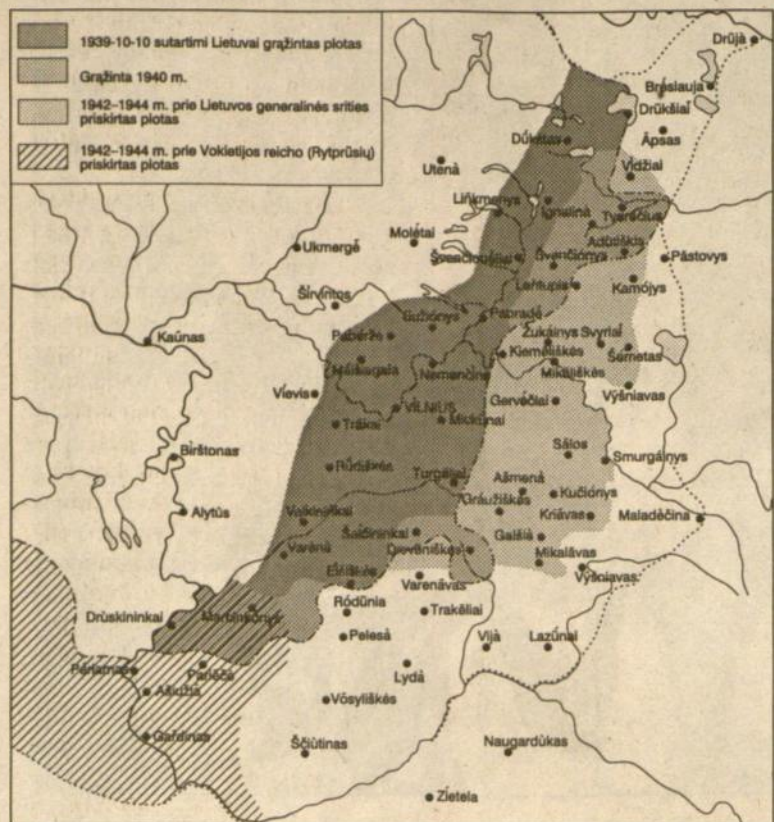
Dalia Minkūnaitė-Dzikiene
„Berzelio“ tautinių šokių grupės vadovė

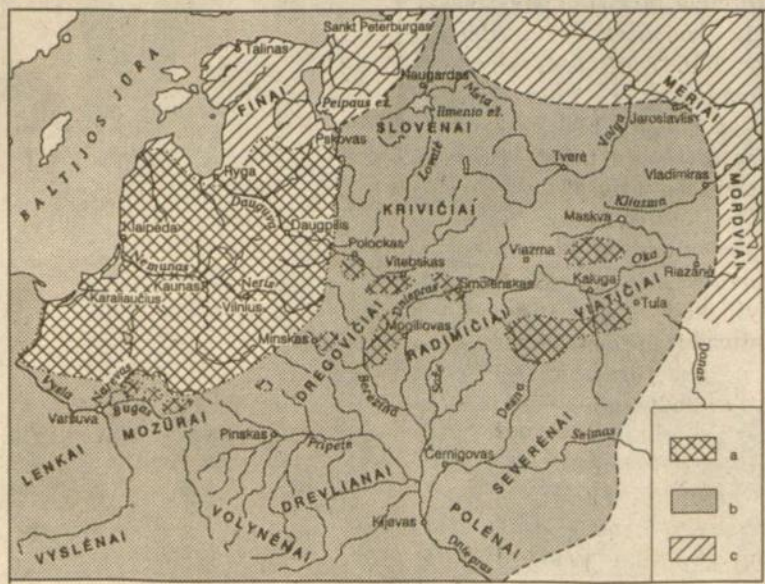
6 pav. Vytauto laikų Lietuvos valstybės gyventojai: 1. — kalbantys lietuviškai; 2. — mišriai lietuviškai ir nelietuviškai; 3. — slavų kalba; 4. — daugiausia klijakliai totoriai.

7 pav. Lenkų pagrobtoji Lietuvos dalis.

8 pav. Lietuvos rytinės sienos 1939–1944 m.

9 pav. Baltai ir jų kaimynai po slavų ekspansijos (pakoreguota M. Gimbutienės schema): a. — baltai; b. — slavai; c. — finai.

Literatūra

1. Z. Zinkevičius: *Lietuvių kalbos kilmė (Lietuvių kalbos istorija, I)*, Vilnius, 1984, p. 147–158.
2. Z. Zinkevičius: *Istorijos iškrypimai*. Vilnius, Katalikų akademija, 2004, 116–128.
3. Z. Zinkevičius: Pastabos latvių kilmės klausimu, *Acta Baltica '94*, Kaunas, Aesti, 1997, p. 55–57 (perspausdinta: Z. Zinkevičius: *Rinkiniai straipsniai, I*, Vilnius 2002, p.

140–143).

4. K. Boga: *Rinkiniai raštai, III*, Vilnius, 1961, p. 103.
5. V. Urbutis: Kaip senos lietuvių ir latvių kalbos, *Kalbotyra, V*, Vilnius, 1962, p. 381–386.
6. Z. Zinkevičius: *Iki pirmųjų raštų (Lietuvių kalbos istorija, II)*, Vilnius, 1987, p. 17–53; tas pats aut.: *Lietuvių tautos kilmė*, Vilnius, 2005, p. 190–224.
7. Tautovardis *Baltarusija* yra rusų kalbos skolinys, kurio dabar jau nei

rusai, nei gudai nebevartoja. Jie sako: *Baltoji Rusia* ar *Baltarusia*. Nežinia, kodėl mes dar vis įsikandę laikomės Baltarusijos.

8. Z. Zinkevičius: *Iki pirmųjų raštų (Lietuvių kalbos istorija, II)*, Vilnius, 1987, p. 59–61.
9. Z. Zinkevičius: Lietuva ir Gudija. Ką gudai mano apie mūsų ir savo šalies praeitį? *Voruta*, 2005 03 05; *Lietuvos aidas* 2005 02, 06, 09; *Mokslo Lietuva*, 2005 04 21.